

Jättiputki

-vaarallinen vieraslaji

LOUNAIS-SUOMEN
YMPÄRISTÖKESKUS
SYDVÄSTRA FINLANDS
MILJÖCENTRAL

Jättiputki

- vaarallinen vieraslaji

Jättiputkea on tuotu Suomeen koristekasviksi komean kukintonsa ja kokonsa vuoksi. Jättiputki leviää nopeasti ja tehokkaasti myös puutarhojen ulkopuolella ja valtaa pysyvästi kotoperäisten lajien kasvualueita. Jättiputkikasvustot on luonnonsuojelulain mukaan hävitettävä, sillä laki kieltää vierasperäisten lajien levittämisen luontoon.

Jättiputki voi kasvaa yli kolme metriä korkeaksi. Kuvassa on suuri jättiputkiesiintymä vanhalla kaatopaikalla.

Jättiputkikasvustoja on varottava, sillä kasvinnesteen furanokumariini aiheuttaa iholla palovamman reagoidessaan auringonvalon kanssa. Kasvustojen hävittäminen kannattaakin tehdä pilvisellä säällä. Suojavaatetus, hengitys- ja silmäsuojat ovat välttämättömät varusteet jättiputkea käsiteltäessä. Jos kasvinestettä joutuu iholle, pitää iho pestä heti vedellä ja saippualla.

Altistuksen jälkeen auringossa oleskelua tulee välttää viikon ajan. Suurten ihoalueiden jouduttua kosketuksiin kasvinesteen kanssa, on hakeuduttava lääkärin hoitoon. Herkät ihmiset voivat saada hengenhädistystä ja allergisia oireita jo kasvuston lähellä oleskelusta.

Tunnistus

Jättiputki (*Heracleum sp.*) on helppo tunnistaa lehdistään 2–3-vuotiaana. Lehdet ovat huomattavasti suuremmat kuin esimerkiksi kotimaisella ukon- tai karhunputkella. Jättiputkelle tyypillinen lautasmainen kukinto syntyy kolmantena vuotena. Nuoret siementaimet ovat vaahteranlehtimäisiä, ja ne voivat kasvaa hyvin tiheinä kasvustoina.

Jättiputki kasvaa ensimmäisenä vuotena vain noin puolen metrin korkuiseksi, jolloin yksittäistä kasvia on vaikea erottaa muun kasvuston seasta. Toisena vuotena jättiputken lehdet voivat kasvaa jo metrin korkuisiksi ja levyisiksi.

Ensimmäisen ja toisen vuoden taimi. Kolmantena vuotena taimelle kasvaa kukkaputki.

varren läpimitta voi olla 10 cm (ukonputkella vain 2–3 cm). Kukinto on valkea, vähän kupera, monihaarainen ja 40–80 cm leveä. Jättiputken siemenet kypsyvät syksyllä ja varisevat syksyn ja talven aikana.

Niissä on 3–5 lehdykkäparia, jotka ovat useimmiten kapeahkoja, keihäänkärkimäisiä, karkea- ja terävähampaisia. Tiheä jättiputki- kasvusto varjostaa muita kasveja, kun esimerkiksi ukonputki kasvaa yksittäin.

Kolmantena vuotena jättiputki kasvattaa kukkaputken, joka voi rehevällä kasvupaikalla olla 4–5 metriä korkea. Putki on karvainen ja siinä on punaisia laikkuja. Suurimmillaan

Torjunta

Jättiputki on helpointa torjua toukokuun alkupuolella. Kasvu- kauden alkuvaiheessa kasvien niittäminen, muu mekaaninen poisto ja torjunta-aineiden teho on parhain. Myöhemmin kesällä suuria kasveja on hankalaa ja vaarallista käsitellä, ja torjunta-ainetta tarvitaan moninkertainen määrä. Kesäkuun puoliväliin mennessä vanha kasvusto on jo metrin korkuinen.

Mekaaninen torjunta soveltuu parhaiten pieniin esiintymiin. Pääjuuri katkaistaan pistolapiolla 10–20 cm syvyydestä.

Käsin kitkemällä voi poistaa nuoria ensimmäisen vuoden taimia. Turhaa maanmuokkausta tulee välttää, ettei maaperän siemenvarastoa sotketa syvempiin maakerroksiin.

Kasvin ylös kaivaminen on suositeltavaa, kun esiintymä käsittää vain muutamia yksilöitä tai kasvi on erillään pääkasvustosta oleva ”karkulainen”, jolloin maaperän siemenpankki on vielä pieni.

Katkaisemalla kukinto

estetään uusien siementen kehittyminen. Oikea ajankohta katkaisulle on elo–syyskuu kukinnon ollessa ruskea. Aikaisemmin kesällä katkaistun kukinnon tilalle kasvaa

nopeasti uusi. Maahan kaadettu yksilö saattaa kypsyttää siemenet katkaistunakin. Kasvin juuri ja kukinto kannattaa pakata jätesäkkiin ja hävittää polttamalla, sillä niitä ei saa laittaa kompostiin. Lehdet ja varret sen sijaan voi kompostoida.

Kasvuston voi peittää mustalla, paksulla, valoa läpäisemättömällä muovilla, kuten katemuovilla, joka asemoidaan paikalleen painojen avulla. Peittäminen tuhoaa maaperän

siemenpankin, sillä erityisesti kuumina ja kuivina kesinä lämpötila muovin alla kohoaa niin, että siemenet menettävät itävyytensä. Peittäminen soveltuu vain pienialaisille kohteille, koska se tuhoaa alueelta samalla kaiken muun kasvilisuuden.

Jättiputken varsi on onnto ja sen läpimitta voi olla jopa 10 cm.

Torjunta-aineen käyttäminen

on sopiva keino laajan esiintymän hävittämiseksi. Torjunta tehdään tynellä säällä, jolloin aineiden teho on parhaimmillaan ja niitä kulkeutuu tuulen mukana mahdollisimman vähän

ympäristöön. Kemiallisesti käsiteltävä alue varo-aikoinen on aina merkittävä maastoon.

Torjunnassa käytettäviä aineita ovat glyfosaattipohjaiset torjunta-aineet (esimerkiksi RoundUp Garden ja Rambo Bio). Valmistajan antamia laimennus- ja käyttöohjeita on noudatettava. Torjunta-aineet eivät kulkeudu kasviin maan kautta, joten liian suurten annosten käytöstä ei ole hyötyä. Suojavarustus on välttämätön. Tuloksekkainta torjunta on matalaan, noin 20 cm korkeaan kasvustoon.

Suurille kasveille torjunta-aineet ovat tehottomampia ja niiden kulutus kasvaa olennaisesti. Tarvittaessa kohde niitetään ja odotetaan kunnes uuden kasvuston lehti on kämmenen kokoinen. Kun kasvit ovat kuihtuneet ensimmäisen käsittelyn jälkeen, maaperän siemenpankista versoo muutaman viikon kuluessa uusi kasvusto. Se käsitellään kuten ensimmäinenkin. Laajoista, vanhoista esiintymistä versoo usein loppukesällä vielä kolmas kasvusto, joka torjutaan edellisten tapaan.

Varmimmat torjuntatulokset saadaan yhdistämällä kemiallinen torjunta ja mekaaniset menetelmät. Torjunta-aine tappaa kasvit juurineen. Uudet siementaimet poistetaan mekaanisesti, kun niitä ilmestyy. Laaja, kukkiva esiintymä saattaa olla 30–40 vuotta vanha ja maaperässä on tällöin vankka siemenpankki.

Siemenet säilyttävät itävyytensä maaperässä 5–8 vuotta, joten kohde on puhdas vasta, kun siemenpankki on ehtynyt. Alle kolmen vuoden ikäisessä kasvustossa ei ole kukkivia yksilöitä ja esiintymä on helpompi hävittää.

Lisätietoja aiheesta: www.ymparisto.fi/vieraslajit

Suomessa esiintyy useita jättiputkilajeja muun muassa kaukasianjättiputki (*Heracleum mantegazzianum*) ja persianjättiputki (*Heracleum persicum*).

Tämä esite sisältää perustietoa kiusallisesta kasvitulokkaasta jättiputkesta ja sen torjunnasta. Jättiputki on Suomen luontoon puutarhoista levinnyt vieraslaji. Sen kasvineste saattaa aiheuttaa ihmiselle palovamman kaltaisia ihovaurioita reagoidessaan auringonvalon kanssa. Luontoon levitessään se valtaa kasvu-alaa tukahduttaen kaiken muun kasvillisuuden ja vähentäen luonnon virkistyskäyttöarvoa.

Suomessa jättiputkesta on vielä mahdollista päästä eroon, mutta torjunta on aloitettava viipymättä. Paras keino on leviämisen estäminen. Leviämistä voi parhaiten rajoittaa katkaisemalla ja polttamalla kukinnot juuri ennen siementen varisemista.

Esitteen teksti on pääosin Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen julkaisusta ”*Jättiputki: Biologia ja torjunta*”. Esite on koottu Jättiputki kuriin Varsinais-Suomessa ja Jättiputki kuriin Satakunnassa -hankkeiden toimesta. Hankkeissa rajoitetaan jättiputken leviämistä, jaetaan tietoa jättiputkesta ja sen hävittämisestä.

Kuvat: Marja Haatainen, Timo Mikkonen ja Timo J Hokkanen

Tietoja jättiputkiesiintymistä voi ilmoittaa (31.12.2009 asti) ja lisätietoja antaa:

Satakunta

Projektikoordinaattori Marjo Kekki, gsm 050 433 9906

e-mail: marjo.kekki@ymparisto.fi

Lounais-Suomen ympäristökeskus, Satakunnan toimipiste

Valtakatu 6, 28100 Pori

Varsinais-Suomi

Projektikoordinaattori Natalia Räikkönen, gsm 040 769 9043

e-mail: natalia.raikkonen@ymparisto.fi

Lounais-Suomen ympäristökeskus

PL 47, 20801 Turku

LOUNAISSUOMEN
YMPÄRISTÖKESKUS
SYDVÄSTRA FINLANDS
MILJÖCENTRAL

Euroopan union
Euroopan aluekehitysrahasto